

В. Пашков, кандидат юридичних наук
доцент Полтавського факультету Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Господарсько-правовий статус суб'єктів некомерційного господарювання та негосподарюючих суб'єктів

Якщо проаналізувати коло первинних суб'єктів права, що впливають на суспільні відносини, статус яких визначено Конституцією України, то структурно серед них можна відокремити громадян, органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, інші негосподарюючі суб'єкти та похідні суб'єкти права — суб'єкти господарювання. Таким чином, законодавство України визначає суб'єктами суспільних відносин таких його учасників, які на підставі чинного законодавства визначаються носіями суб'єктивних прав і відповідних обов'язків. Засади інституційного відокремлення учасників господарсько-правових відносин лежать у площині загальноправового характеру понять «суб'єкт господарських відносин» та «суб'єкт права», а також тих універсальних специфічних характеристик, які виявлені щодо них у різних галузях економіки. Саме виходячи з цих універсальних характеристик, виникає необхідність встановлення статусу всіх учасників господарських відносин. Крім того, на жаль, у законодавстві України на сьогодні відсутнє чітке розмежування між таким поняттям, як «суб'єкт некомерційного господарювання» та «негосподарюючий суб'єкт», що в свою чергу, з одного боку, унеможливує повноцінне застосування засобів державного регулювання господарської діяльності, а з другого — залишає поза увагою засобів державного регулювання діяльність з господарчого забезпечення негосподарюючих суб'єктів.

Так, наприклад, законодавство України визнає особливим видом суб'єктів господарювання — суб'єкти господарської діяльності у Збройних Силах України, які здійснюють свою діяльність на підставі Закону України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» від 21.09.1999 р. При цьому, не розрізняючи військові частини, що займаються господарською діяльністю, яка має цінову визначеність, це можуть бути підприємства з ремонту та виробництва зброї і військової техніки та бойові частини, що не займаються господарською діяльністю, яка має

цінову визначеність. Або викликає здивування необґрунтоване віднесення до суб'єктів господарювання органи державної влади та місцевого самоврядування у ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції». На цей факт звертає увагу дослідник В. С. Щербина, який запропонував внести відповідні зміни до ст. 1 цього Закону¹, про що також зазначали І. Басова та О. Уварова². З цього приводу є також цікавою точка зору І. Спасибо-Фатеевої, яка стверджує, що всі суб'єкти публічного права, що не пов'язані з виконанням державних або управлінських функцій та не є органами держави, фактично діють як особи приватного права, а різниця між ними полягає лише в порядку їх створення, правовому режимі майна, зв'язку із засновником, відповідальності юридичної особи, її засновника та управління юридичною особою³.

Слід зазначити, що проблема встановлення господарсько-правового статусу учасників господарських відносин займає вагомe місце у працях юристів з усіх напрямів права, а саме: О. М. Вінник, Г. Л. Знаменського, В. К. Мамутова, В. С. Мілаш, В. С. Щербини тощо. Втім у роботах українських правознавців проблема господарсько-правового статусу суб'єктів господарювання та негосподарюючих суб'єктів не знайшла достатньо повного висвітлення.

Метою цієї статті є встановлення господарсько-правового статусу суб'єктів некомерційного господарювання та негосподарюючих суб'єктів.

Для суб'єкта права, зазначає С. С. Алексеев, характерні дві основні ознаки. По-перше, ця особа — учасник суспільних відносин, який може бути носієм суб'єктивних юридичних прав та обов'язків, для цього він повинен володіти визначеними якостями, до яких можна віднести: зовнішню відокремленість; персоніфікацію; здатність здійснювати персоніфіковану волю. По-друге, ця особа, яка реально здатна брати участь у правовідносинах, набуває властивості суб'єкта права на підставі юридичних норм⁴. Продовжуючи цю тезу, Г. Ф. Шершеневич підкреслював,

¹ Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: Монографія. – К., 2008. – С. 19.

² Басова І., Уварова О. Правові тонкощі договірних відносин. – Х., 2008. – С. 30.

³ Спасибо-Фатеева І. Деякі проблеми, пов'язані з участю держави Україна в цивільно-правових відносинах // Вісн. Акад. прав. наук України. – № 4 (47). – 2006. – С. 96–107.

⁴ Алексеев С. С. Общая теория права. – М., 1982. – Т. 2. – С. 138–139.

що суб'єктом права слід визнавати не того, чиї інтереси охороняються правом, а того, хто самостійно розпоряджається цим правом¹.

У той же час у господарському законодавстві України чітко визначено (ст. 2 ГК), що учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

При цьому необхідно зауважити, що в господарському праві, серед учасників господарських відносин, законодавець приділяє особливу увагу саме суб'єктам господарювання. Крім того, необхідно зазначити, що поняття «суб'єкт господарювання» вживається й у ч. 4 ст. 13 Конституції України в контексті забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, а також соціальної спрямованості економіки. Отже, суб'єкт господарювання є самостійним учасником господарських відносин. Тому Н. О. Саниахметова, спираючись на ст. 55 ГК, класифікує безпосередньо суб'єктів господарювання за метою їх діяльності. По-перше, це ті, метою діяльності яких є отримання прибутку, а саме: фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи; комерційні юридичні особи, яких, у свою чергу, розподіляють за організаційно-правовою формою на господарські товариства, приватні, державні та комунальні підприємства, а також виробничі кооперативи. По-друге, виокремлюють некомерційні юридичні особи, основною метою яких не є одержання прибутку. Вони діють з метою, спрямованою на досягнення суспільних благ, що не виключає можливості участі в підприємницькій діяльності, якщо вона має на меті створення некомерційної організації та одержання прибутку, необхідного для реалізації статутних цілей². Інші правознавці, наприклад В. С. Щербина, при класифікації суб'єктів господарювання акцентують увагу на порядку їх утворення, а саме порядку виникнення та легітимації³.

У процесі створення суб'єктів господарювання важливе значення мають такі фактори: наявність рішення власника майна чи уповноваже-

¹ *Шершеневич Г. Ф.* Курс торгового права: В 2 т. – Т. 1. – Рига, 1924. – С. 146.

² *Саниахметова Н. А.* Регулирование предпринимательской деятельности в Украине: организационно-правовые аспекты. – Одесса, 1998. – С. 79–81.

³ *Щербина В. С.* Господарське право: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К., 2005. – С. 86.

ного ним органу про створення суб'єкта господарювання, державна реєстрація суб'єкта господарювання. Натомість О. А. Беляневич також вважає, що однією із головних умов здійснення господарської діяльності є державне підтвердження законності входження суб'єктів до сфери господарського обігу. Процедура легітимації, тобто визнання державою відповідного статусу суб'єкта, включає такі елементи, як обов'язкова державна реєстрація, внаслідок чого виникає загальна компетенція; а також ліцензування та патентування, що спрямовані на забезпечення єдиної державної політики у сфері господарювання та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства й окремих споживачів, внаслідок чого виникає спеціальна правосуб'єктність. Без легітимації правомірна участь суб'єктів господарювання в економічному обігу є неможливою¹. На стадії державної реєстрації державний вплив виявляється при встановленні імперативних правил і процедур реєстрації та при визначенні компетентного органу, на який покладено функції з реєстрації суб'єкта господарювання чи негосподарюючого суб'єкта. Фактично вимоги, викладені в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців», є також одним із засобів регуляторного впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання.

Так, реалізуючи своє конституційне право на здійснення підприємницької діяльності, кожен громадянин України, іноземець та особа без громадянства самостійно визначає найбільш прийнятний для нього спосіб організації і відповідно можна вести мову про індивідуальних та колективних суб'єктів господарювання: фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності та колективні утворення — організації².

Громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи. Громадянин, який займається підприємницькою діяльністю, але не пройшов державної реєстрації, не набуває статусу підприємця. Для здійснення підприємницької діяльності необхідна повна дієздатність громадянина³. До речі О. М. Вінник надала таке визначення індивідуального підприємця — це фізичні осо-

¹ Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): Монографія. — К., 2006. — С. 380–381.

² Хозяйственное право / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, В. В. Хахулин и др.; Под ред. В. К. Мамутова. — К., 2002. — С. 273.

³ Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — 2-ге вид., допов. і перероб. — К., 2004. — Кн. 1. — С. 91.

би (громадяни України, іноземні громадяни чи особи без громадянства) з повною цивільною дієздатністю, не обмежені законом у правоздатності, зареєстровані у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, які безпосередньо здійснюють таку діяльність (виробляють продукцію, виконують роботи, надають послуги) і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями усім майном, що належить їм на праві власності¹.

Дещо інакше складається правовий стан суб'єктів господарювання у вигляді юридичних осіб. С. С. Алексєєв слушно зауважує, що правосуб'єктність організацій, які здійснюють оперативно-господарську і соціально-культурну діяльність, визначається в законодавстві та на практиці спеціальною категорією «юридична особа»². Унаслідок різних цілей юридичні особи досить різноманітні як за упорядкуванням, так і за характером діяльності. Цивільне законодавство України (ст. 80 ЦК) визнає юридичною особою організацію, створену і зареєстровану в установленому законом порядку, яка наділяється цивільною право- і дієздатністю. Юридична особа (ч. 1 ст. 81 ЦК) може бути створена шляхом об'єднання осіб і/або майна. Тобто юридичні особи можуть переслідувати публічні та суспільні цілі й інтереси чи приватні цілі та інтереси окремих фізичних осіб. Відповідно до цього й законодавець поділяє юридичні особи залежно від порядку їх створення (ч. 2 ст. 81 ЦК) на юридичних осіб приватного та юридичних осіб публічного права. За організаційно-правовою формою юридичні особи можуть створюватися у формі товариств і установ (ч. 1 ст. 83 ЦК), при цьому товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Враховуючи, що юридичні особи публічного права створюються розпорядчими актами Президента України чи органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, то до них можна віднести органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. Необхідно підкреслити, що зазначені органи хоча і є суб'єктами господарських правовідносин, але відповідно до ст. 8 ГК не належать до суб'єктів господарювання.

Водночас органи виконавчої влади та місцевого самоврядування можуть створювати юридичні особи публічного права у вигляді негосподарюючих суб'єктів, що повністю або частково фінансуються з бюджету, діяльність яких має ознаки господарської діяльності, але фактично є господарчим забезпеченням, до того ж зі змісту ч. 3 ст. 3 ГК ви-

¹ Вінник О. М. Господарське право: Навч. посіб. – 2-ге вид., змін. та доп. – К., 2008. – С. 154.

² Алексєєв С. С. Общая теория права: В 2 т. – М., 1982. – Т. 2. – С. 152.

пливає, що господарче забезпечення діяльності негосподарюючих суб'єктів не є господарською діяльністю. З цього приводу одна із дослідниць фінансового права Д. Ротар зазначає, що аналіз зокрема неприбуткових установ свідчить, що неприбутковою є організація, діяльність якої не передбачає отримання прибутку, оскільки основна мета їх роботи полягає у здійсненні функцій держави, наданні просвітницьких, культурних, наукових, освітніх та інших подібних послуг для суспільного споживання. Разом із тим, на її думку, хоч неприбуткова організація не отримує прибутку, можна припустити, що вона має певний дохід. Терміни «прибуток» і «дохід» різні, але вони досить часто законодавством отожднюються. Прикладом вона вважає ст. 142 ГК, в якій зазначено, що прибуток (дохід) є показником фінансових результатів господарської діяльності, який визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань. Це отожднення вона вважає помилковим за таких підстав. По-перше, бюджетна установа є не суб'єктом господарювання саме у правовому статусі бюджетної установи, а юридичною особою, що виступає такою; по-друге, прибуток підраховується шляхом зменшення суми валового доходу на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань¹. У цілому слід віддати належне логіці Д. Ротар, дійсно, бюджетні установи, мається на увазі ті, що не здійснюють господарської діяльності, не є суб'єктами господарювання, але неповне дослідження ч. 3 ст. 3 ГК не дозволило їй дійти правильного висновку. Зазначені бюджетні установи вже мають відповідний господарсько-правовий статус, а саме статус негосподарюючих суб'єктів, діяльність яких спрямована на створення та підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за або без участі суб'єктів господарювання, і є господарчим забезпеченням негосподарюючих суб'єктів. Але в деяких випадках суб'єкти публічного права, що фінансуються з бюджету, здійснюють систематичну діяльність без мети отримання прибутку, яка має цінову визначеність. Їх неможливо віднести до негосподарюючих суб'єктів.

У чому причина відсутності чіткого розмежування цих суб'єктів публічного права? Можливо, це зумовлено нечітким декларуванням поняття бюджетної установи у п. 6 ст. 2 Бюджетного кодексу (БК), де зазначено, що бюджетна установа — це орган, установа чи організація,

¹ Ротар Д. Бюджетна установа як неприбуткова організація // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 2. — С. 22–24.

визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується відповідно з державного чи місцевих бюджетів. Бюджетні установи є неприбутковими. Однак діяльність установ, що фінансуються з бюджету, щодо надання освітніх, медичних та інших соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів, підкреслює В. Г. Ротань, не може кваліфікуватися як господарська, а самі ці установи у зв'язку із здійсненням такої діяльності не можуть кваліфікуватися як суб'єкти господарювання. При цьому він відокремлював бюджетні установи, що є органами влади і не мають права на здійснення будь-яких видів господарської діяльності, і бюджетні установи, що не є органами влади і мають право на некомерційну господарську діяльність¹. Таке твердження також викликає здивування. Справа в тому, що й освітні, й медичні послуги мають цінову визначеність і суб'єкти, які їх надають систематично, незважаючи на те, що вони фінансуються з бюджету, не можуть бути віднесені до інших суб'єктів права ніж суб'єктів некомерційного господарювання. Однак, на нашу думку, доктринальним є твердження, що некомерційна господарська діяльність будь-яких негосподарюючих суб'єктів у вигляді юридичних осіб публічного права і є господарчим забезпеченням. Виступаючи як юридична особа, бюджетна установа є учасником у сфері господарювання, що здійснює своє право володіти, користуватися й розпоряджатися закріпленим за ним майном, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності в рамках установленого правового господарського порядку, основи якого закріплені в ст. 5 ГК. При цьому одним із принципів господарювання, закріплених у ст. 6 ГК, є невтручання в господарські відносини бюджетної установи з боку органів державної влади, їх посадових осіб. Бюджетна установа як юридична особа, створена державою для реалізації певних цілей, є учасником господарського обігу країни². Тому, говорячи про суб'єктів публічного права, що фінансуються з бюджету, особливу увагу слід приділити, наприклад, закладам освіти, які надають платні освітні послуги. Вони, безумовно, є бюджетними установами, які в той же час надають послуги, що мають цінову визначеність. І все це згідно із законами України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» та «Про освіту».

¹ Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / За ред. А. Г. Яреми, В. Г. Ротаня. – К., 2005. – С. 60.

² Єригіна Є. Право оперативного управління майном бюджетних наукових установ // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 12 (132). – С. 31–35.

Так, ст. 1 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» визнає суб'єктами господарювання зареєстрованих в установленому законодавством порядку юридичних осіб незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які провадять господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності. А Закон України «Про освіту» наголошує у ст. 15 про відповідність державним стандартам саме освітніх послуг, які надаються також державними закладами освіти, що фінансуються з бюджету. При цьому освітні послуги мають цінову визначеність, у тому числі при безоплатному навчанні, коли держава відшкодовує витрати закладу освіти. Заклади освіти всіх форм власності, крім ліцензування, обов'язково проходять процедуру акредитації. Усі відносини між закладом освіти та замовниками освітніх послуг оформляються шляхом договірних зобов'язань. Схожа ситуація відбувається у сфері охорони здоров'я. Заклади охорони, зокрема лікувально-профілактичні заклади, що фінансуються з бюджету, надають як платні, так і безоплатні послуги. При цьому при наданні безоплатних медичних послуг держава обов'язково відшкодовує витрати. Різниця лише в тому, що надання освітніх послуг супроводжується більш ретельним нормативним забезпеченням. Тобто *серед бюджетних установ необхідно відрізнити не лише негосподарюючі суб'єкти у вигляді органів державної влади та місцевого самоврядування, а й суб'єкти некомерційного господарювання, що фінансуються з бюджету.*

У свою чергу дослідниця В. Мілаш зазначає, що всі суб'єкти господарського права за своїм господарсько-правовим статусом (учасники господарських відносин) поділяються на суб'єктів господарювання, їх структурні підрозділи, суб'єктів організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю; негосподарюючих суб'єктів, до яких вона віднесла, крім юридичних, також і фізичних осіб¹. Деяко схожу з В. Мілаш позицію займає також В. С. Щербина, який серед суб'єктів господарського права відокремлює негосподарюючих суб'єктів-громадян, органи влади взагалі зводить в окрему категорію суб'єктів господарського права². О. М. Вінник також до негоспо-

¹ Мілаш В. Проблеми визначення господарсько-правового статусу учасників господарських відносин // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 2 (146). – С. 25–29.

² Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: Монографія. – К., 2008. – С. 244.

дарюючих суб'єктів відносить не лише юридичних осіб, а також і суб'єктів-громадян¹. У цілому погоджуючись з представленою класифікацією, водночас виникають запитання щодо віднесення до негосподарюючих суб'єктів фізичних осіб, які не зареєстровані у встановленому порядку як підприємці. З одного боку, зазначену позицію можна було б вважати помилковою, тому що діяльність господарюючих та негосподарюючих суб'єктів слід розглядати в межах господарського права і здійснюваної ними господарської діяльності та господарчого забезпечення із дотриманням процедури легітимації, тобто набуття відповідного господарсько-правового статусу, яке засвідчується шляхом державної реєстрації. Але, з другого боку, громадяни є ключовими учасниками господарських відносин і процедура вивчення ринкових відносин передбачає дослідження кінцевого результату господарської діяльності, тобто, до громадянина-споживача. Крім того, можуть виникнути питання щодо осіб, які займаються промислом або самозайнятих фізичних осіб-непідприємців.

У своїх дослідженнях щодо встановлення статусу негосподарюючих суб'єктів, В. С. Мілаш пішла далі, і, на нашу думку, не зовсім обґрунтовано всупереч ст. 86 ЦК визнала об'єднання громадян негосподарюючими суб'єктами, мотивуючи це тим, що вони існують для захисту громадянами своїх прав та свобод². Із зазначеною точкою зору В. С. Мілаш, ми не згодні. Не лише у зв'язку з тим, що не вважаємо доцільним проводити ревізію цивільного законодавства, а й у зв'язку з тим, що її доводи непереконливі. Так, статті 130–131 ГК серед неприбуткових організацій відокремлюють кредитні спілки та благодійні організації, що в свою чергу за аналогією права передбачає можливість віднесення до суб'єктів господарювання й інші об'єднання громадян. Виходячи з її доводів, трудовий колектив, який з метою своїх права та законних інтересів, у широкому розумінні, створює орендне підприємство, також потрібно визнавати негосподарюючим суб'єктом. Крім того, спроба ревізії інших галузей права, на нашу думку, додасть ще більше плутанини в господарське законодавство. Незважаючи на це питання законодавчого визначення дефініції, негосподарюючий суб'єкт у сфері охорони здоров'я є обов'язковим, що пов'язано із можливістю застосування деяких господарсько-правових засобів державного регулювання до, на-

¹ *Вінник О. М.* Господарське право: Навч. посіб. – 2-ге вид., змін. та доп. – К., 2008. – С. 268.

² *Мілаш В. С.* Господарське право: Курс лекцій: У 2 ч. – Ч. 1. – Х., 2008 – С. 60.

приклад, юридичних осіб, що фінансуються з бюджету. Так, закони України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» і «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» стосуються лише суб'єктів господарювання. І тут же виникає запитання: «Чи можна віднести до суб'єктів господарювання суб'єктів публічного права, які фінансуються з бюджету?». Безумовно так, якщо цей суб'єкт публічного права надає будь-які послуги та у зв'язку з чим виконує договірні зобов'язання. При цьому цей суб'єкт господарювання повинен мати статус некомерційного.

Натомість В. К. Мамутов ще раніше звертав увагу на те, що до некомерційних організацій можна віднести лікарні, школи, громадські організації, благодійні фонди, державні бюджетні, в тому числі військові та подібні установи¹. При цьому він у своїх ранніх працях спочатку не уточнював віднесення їх до некомерційних суб'єктів господарювання чи негосподарюючих суб'єктів, що зумовлено специфікою тогочасного законодавства. Проте на сьогодні господарське законодавство (ст. 52 ГК) вважає некомерційним господарюванням самостійну систематичну господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання. Водночас у цивільному законодавстві (ст. 86 ЦК) зазначено, що непідприємницькі товариства, тобто ті, які не мають на меті одержання прибутку (ст. 85 ЦК), у вигляді споживчих кооперативів, об'єднань громадян тощо, та установи можуть разом з основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність. Але на сьогодні відсутні чіткі законодавчі критерії розподілу суб'єктів некомерційного господарювання та негосподарюючих суб'єктів, які також законодавством віднесені до непідприємницьких.

Отже, з цих підстав необхідно:

– ст. 55 ГК доповнити п. 5 такого змісту: діяльність суб'єктів некомерційного господарювання, що фінансуються з бюджету, регулюється спеціальними законами;

– ч. 3 ст. 3 ГК доповнити наступним змістом: негосподарюючим суб'єктом у вигляді юридичної особи є суб'єкт публічного права, що фінансується з бюджету, діяльність якого при виконанні своєї основної діяльності спрямована на створення та підтримання необхідних матеріально-технічних умов її функціонування, що здійснюється за або без участі суб'єктів господарювання і є його господарчим забезпеченням; негосподарюючим суб'єктом у вигляді фізичної особи є особа, що не має статусу підприємця і є при цьому учасником господарських відносин. У подальшому в наших дослідженнях для зручності поняття

¹ Мамутов В. К. Экономика и право: Сб. науч. тр. – К., 2003. – С. 100.

«негосподарюючий суб'єкт» будемо використовувати лише стосовно суб'єктів публічного права, що фінансуються з бюджету.

На підставі вищевикладеного також вважаємо за доцільне у Законі України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» провести чітке розмежування між бойовими військовими частинами, що існують як негосподарюючі суб'єкти, а їх діяльність вважати господарчим забезпеченням відповідно до ч. 3 ст. 3 ГК. Для цього у всіх відмінниках «господарська діяльність» замінити на «господарче забезпечення». І визнати військові частини, заклади, установи та організації Збройних Сил України, які також можуть утримуватися за рахунок коштів Державного бюджету України, що систематично займаються господарською діяльністю, ведуть відокремлене господарство, мають кошторис надходжень та видатків, особливим видом суб'єктів некомерційного господарювання.

Відповідні зміни необхідно внести також до ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» в частині спростування визнання суб'єктами господарювання органи державної влади та місцевого самоврядування.

Спроба нівелювання в господарському законодавстві таких понять, як суб'єкт господарювання та негосподарюючий суб'єкт, на сьогодні є однією із причин правової неузгодженості, пов'язаної із застосуванням Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». Так, ст. 2 цього Закону чітко визначає, що його дія поширюється на всіх суб'єктів господарювання за деяким винятком, переліченим у цій статті. Отже, можна вважати, що господарче забезпечення негосподарюючих суб'єктів не підпадає під дію цього Закону. Це важливо з таких міркувань, що фактично зазначена категорія суб'єктів публічного права не підпадає під дію господарсько-правових засобів державного регулювання, передбачених у ст. 12 ГК. Єдиним засобом державного регулювання в цьому випадку є акредитація.

Таким чином, вважаємо доцільним ч. 2 ст. 12 ГК викласти у такій редакції: «Основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання та негосподарюючих суб'єктів є: (і далі за текстом після слів ліцензування доповнити словами) акредитація».

Встановлення господарсько-правового статусу суб'єктів некомерційного господарювання та негосподарюючих суб'єктів дозволить більш ефективно використовувати засоби регулюючого впливу держави на господарську діяльність як суб'єктів некомерційного господарювання, що фінансуються з бюджету, так і суб'єктів публічного права у вигляді негосподарюючих суб'єктів.